

Biblioteksplan för Ovanåkers kommun

Folkbiblioteksverksamheten 2023-2026

Antagen av kommunfullmäktige 2023-09-25, § 90





Måldokument

Bibliotekslagen

Lagen avser det allmänna biblioteksväsendet och fastslår att kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteken. I lagens 6 § fastslås att alla kommuner ska ha folkbibliotek, och bibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Bibliotekens internationella manifest

Innehåller bland annat IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest, IFLA:s manifest om bibliotekstjänster för personer med läsnedsättning, IFLA:s/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek och IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest.

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter slogs fast som internationell lag 1990.

Barnkonventionen beskriver bl.a. barns rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet, och ger barn i språkliga minoriteter rätt att använda sitt eget språk.

Barnkonventionen är inkorporerad i svensk lag från 1 januari 2020.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning gäller för Sverige sedan 2009. Artikel 30 slår fast rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i kulturlivet och beredas tillträde till bl.a. bibliotek.

CEMR Deklaration om jämställdhet mellan kvinnor och män

Ovanåkers kommun har undertecknat deklARATIONEN om jämställdhet mellan kvinnor och män. Artikel 20 i deklARATIONEN berör kultur, idrott och fritid, och slår fast allas rätt att delta i kulturlivet på samma villkor oavsett kön. Artikeln uppmanar också folkbiblioteken att utmana stereotypa könsrollsmönster i sitt utbud av böcker och annat material samt i sin marknadsföring.

Agenda 2030

Agenda 2030 är FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling, som bl.a. syftar till att bekämpa fattigdom, ojämlikhet och klimatkrisen och främja hållbarhet, jämställdhet och fred.

Ovanåkers kommun arbetar aktivt och engagerat för att genomföra ambitionerna i Agenda 2030.



Folkbibliotek – verksamhet och övergripande mål

Ovanåkers kommun har två folkbibliotek: huvudbiblioteket i Edsbyn och en biblioteksfilial i Alfta. Folkbiblioteken är en del av kulturavdelningen inom Kultur- och fritidsnämndens ansvarsområde.

Huvudbiblioteket samsas med Edsbyns Museum i Vox Cultura.

Alfta bibliotek ligger i samma byggnad som Alftaskolan och är ett kombinerat folk- och skolbibliotek.

- Folkbiblioteket ska som lokalt kunskapscentrum verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur. Folkbiblioteket ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning och främja möten mellan människor i olika åldrar och med olika bakgrund. Folkbiblioteket ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.
- Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla, oavsett ålder, språk eller funktionsnedsättning. Tillgängligheten avser både lokaler, teknisk utrustning och mediabestånd.
- Folkbiblioteket ska, i enlighet med bibliotekslagen, prioritera personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska och nationella minoriteter. Folkbiblioteket ska också ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.
- Folkbiblioteket ska, genom uppsökande verksamhet, erbjuda sina tjänster till dem som inte själva kan komma till biblioteket.
- Alla bibliotekslån ska vara avgiftsfria.

Enligt bibliotekslagen 17 § ska kommuner anta biblioteksplaner för sina verksamheter på biblioteksområdet. Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för framtagandet av biblioteksplan för folkbiblioteksverksamheten.

Revidering av folkbiblioteksplanen ska ske vart fjärde år.



Biblioteket som arena och mötesplats

Folkbiblioteket är en arena där man träffas, umgås och lär sig saker. Biblioteket är en av få kravlösa och avgiftsfria platser i samhället, oberoende av kommersiella intressen.

Biblioteken arrangerar sagostunder, läsecirklar, prova-på-kurser kring hantverk och andra aktiviteter, ofta i samarbete med föreningar, studieförbund och andra aktörer. Biblioteken är också en viktig länk mellan kommunens invånare och det övriga kulturutbudet i kommunen, genom att handha bokningar och biljettförsäljning till olika musik- och teaterföreställningar. Lokaler och inredning ska vara flexibla och ändamålsenliga, för att vid behov kunna ge utrymme åt utställningar, författarbesök och andra kulturarrangemang. Samtidigt ska biblioteksmiljön vara inbjudande och ge bra exponeringsmöjligheter för att stimulera till läsning och andra kulturupplevelser. Biblioteken ska även ge möjlighet till att relativt ostört kunna läsa, studera och använda publika datorer. Personalen ska ge besökarna ett positivt, professionellt och serviceinriktat bemötande. Genom olika former av uppsökande och utåtriktad verksamhet ska personalen försöka nå även de kommuninvånare som normalt inte besöker biblioteken.

Medier och tillgänglighet

En av folkbibliotekets huvuduppgifter är inköp, iordningsställande, översyn och gallring av medier. Det är ett arbete, som måste skötas kontinuerligt. Till det kommer den kompletterande medieförsörjningen i form av fjärrlån, för att tillgodose behoven hos studerande m.fl.

Sedan 2009 är folkbiblioteken i Ovanåkers kommun med i bibliotekssamarbetet HelGe.

HelGe-samarbetets utgångspunkt är det gemensamma biblioteksdatasystemet för folkbibliotek inom regionen och omfattar bibliotekskatalog, webbplatsen www.helgebiblioteken.se, cirkulationssystem, bibliotekskort och transportsystem mellan kommunerna. Samarbetet bedrivs av folkbiblioteken i Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall, Ljusdal, Nordanstig, Ockelbo, Ovanåker, Sandviken och Söderhamn.

HelGe-samarbetet syftar till att ge Gävleborgs läns invånare tillgång till folkbibliotekens resurser i form av medier och information samt ge möjligheter till formellt och informellt lärande. Genom samverkan bidrar folkbiblioteken till ett livskraftigt Gävleborg, stärker samhällsutvecklingen och bidrar till att livskvaliteten ökar.

Tonvikten ligger på tryckta medier, som böcker och tidskrifter, men inköp och utlåning av digitala medier ingår också. HelGebiblioteken erbjuder nedladdning av e-böcker, e-ljudböcker och streamade filmer dygnet runt via internet.

Folkbiblioteken i Alfva och Edsbyn erbjuder släktforskning via internettjänsten ArkivDigital online.

Kommunen har många invånare som talar andra språk än svenska. Detta medför en ökad efterfrågan av litteratur på olika språk, både skönlitteratur och facklitteratur, men också



böcker på lättläst svenska, ordböcker och språkkurser. Genom HelGe-samarbetet har kommunens invånare tillgång till hela länets bestånd av litteratur på andra språk.

Behovet hos personer med olika former av läsnedsättningar och funktionsvariationer ska beaktas i bibliotekets verksamhet och biblioteket ska tillhandahålla medier anpassade för dessa, genom:

- Inköp och utlåning av talböcker och böcker med stor stil och med lättläst text. Biblioteken har även tillstånd att ladda ner och bränna Daisy-talböcker på efterfrågan och förmedlar Legimus (egen talboksnedladdning).
- Utlåning av spelare för Daisy-talböcker.
- Depositioner på äldreboenden och serviceinrättningar.
- "Boken kommer", d.v.s. hembesök till dem som inte själva kan ta sig till biblioteket.

Det digitala biblioteket och webben

Den snabba medie- och informationsutvecklingen i samhället påverkar besökarnas behov, efterfrågan och användning av bibliotekens service. Digitaliseringen, tillgängliggörandet av information på internet och sociala medier har förenklat människors tillgång till nyheter och information. Samtidigt har denna utveckling bidragit till en ökad s.k. digital klyfta, där de personer som saknar verktyg och kompetens allt mer hamnar utanför samhällets demokratiska processer. Här har biblioteken en viktig funktion att fylla för att motverka ett digitalt klassamhälle. I samarbete med andra kommunala avdelningar, Kultur Gävleborg, studieförbund, föreningar och företag ska folkbiblioteket arbeta för ökad digital delaktighet bland medborgarna. Barn och unga ska erbjudas digitala aktiviteter som väcker deras intresse för och ökar deras kunskaper om kodning och MIK (medie- och informationskunnighet).

Båda folkbiblioteken erbjuder trådlöst nätverk och publika datorer och ger besökarna hjälp och i viss mån utbildning inom området.

Folkbiblioteket erbjuder "dygnet runt"-bibliotek på internet genom HelGebibliotekens webbplats, med möjlighet till omlån och reservationer av medier, nedladdning av e-medier samt tillgång till databaser.

Folkbiblioteken uppdaterar ständigt sin del av kommunens webbplats. Tillsammans med övriga HelGekommuner ansvarar personalen också för HelGebibliotekens gemensamma webbplats www.helgebiblioteken.se.

Kultur och bibliotek i Ovanåkers kommun har en facebook sida och folkbiblioteken har en instagramsida.



Webbplatser och sociala medier ska förmedla nyheter om bibliotekens aktiviteter och medieutbud och vara en arena för att förmedla tips och inspiration kring böcker och andra medier. Bibliotekets användare ska kunna kommunicera med biblioteket via internet, för att t.ex. kunna lämna synpunkter på bibliotekets utbud och service.

Bibliotekens roll i miljöhållbarhetsarbetet

Biblioteket har en central roll som informatör angående miljömässig hållbarhet från kommunens sida. Personalen behöver hålla sig uppdaterad med aktuell forskning. Folkbiblioteken ska erbjuda medborgarna information om miljökonsekvenser genom litteratur och utställningar i ämnet och främja resursåtervinning och återbruk i samarbete med kommunens miljökontor, föreningsliv och företag.

Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling ska vägleda kommunens verksamheter. Biblioteksverksamheten bidrar särskilt till att uppfylla:

- Mål 4 – god utbildning för alla.
- Mål 10 – minskad ojämlikhet.
- Mål 11 – hållbara städer och samhällen.
- Mål 12 – minskad produktion och konsumtion.
- Mål 16 – fredliga och inkluderande samhällen.

Mångfald och integration

Folkbiblioteken samarbetar med integrationsenheten och SFI för att nå ut till kommunens nysvenskar. Biblioteken, med tillgång till litteratur och information på olika språk och möjlighet att boka datorer, är en viktig brygga mellan den enskilda individen och samhället. Läsecirklar, språkcaféer och digitala första hjälpen är exempel på biblioteksverksamhet som kan öka integrationen. Folkbiblioteket ska samarbeta med andra kommunala avdelningar, studieförbund och ideella föreningar för att anordna olika aktiviteter som stimulerar till integration och till möten mellan människor med olika bakgrund och i olika åldrar. Folkbiblioteket samarbetar med övriga HelGebibliotek och Kultur Gävleborg för att ge nysvenskar ett bättre bemötande i form av t.ex. biblioteksinformation på olika språk. Medier på de språk som talas i kommunen samt de nationella minoritetsspråken ska prioriteras vid inköp.

Ny i Sverige-hylla, böcker på lättläst svenska och böcker på andra språk än svenska ska vara lättillgängligt placerade i biblioteken.

Visningar av biblioteken och information om biblioteksverksamheten ska öka invånarnas kunskap om utbudet av medier och programverksamhet.



Barn- och ungdomsverksamhet

Att arbeta läsfrämjande bland barn och ungdomar, för att väcka läslust och stimulera till att använda biblioteken, ska vara en prioriterad arbetsuppgift för bibliotekens personal. Ett väl utvecklat samarbete med andra vuxna förmedlare är en förutsättning för att nå ut med litteraturen till barn och ungdomar och främja deras språkutveckling. Folkbiblioteken samarbetar med BVC, förskolor, skolor, föreningar m.m. Kommunens läsfrämjandeplan uppdateras varje år.

I bibliotekets läsfrämjande arbete ingår bl.a:

- Bokstart, d.v.s. att barnbibliotekarien träffar föräldrar och barn på BVC för att tidigt stimulera språkutvecklingen.
- Föräldrar i BVC:s föräldrautbildning besöker biblioteken när barnen är 5 - 8 månader. Utdelning av gåvobok.
- Bokkassar för utlåning på förskolorna.
- Sagostunder på biblioteken och i samband med olika aktiviteter i kommunen.
- "Bokskola" på biblioteken för alla förskoleklasser i kommunen. Alla barn får egna lånekort och information till föräldrarna.
- Författarbesök för barn/unga
- Sommarbokenaktiviteter i samarbete med Barnens bibliotek.
- Sommarläsning för barn och unga från 6 år och uppåt. "Läs fem böcker under sommarlovet, så får du välja en gåvobok!"

Programverksamhet för olika åldrar, som sagostunder, bokfika, spelaktiviteter och olika skapande aktiviteter ska locka barn och unga och deras föräldrar att besöka biblioteken på sin fritid. Barn och unga med behov av särskilt stöd och barn och unga med annat modersmål än svenska ska ägnas särskild uppmärksamhet.

FN:s barnkonvention ska ständigt beaktas.



Skolbibliotek och förskolebibliotek

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Det är skolans huvudman, Barn- och utbildningsnämnden, och dess förvaltning som ansvarar för elevernas tillgång till skolbibliotek. Även förskolorna kan ha biblioteksverksamhet i form av förskolebibliotek, kapprumsbibliotek eller utlåning av bokkassar.

Folkbiblioteket samarbetar med skolan/förskolan genom att:

- Alfta bibliotek fungerar som skolbibliotek för Alftaskolan F-9 och tar emot klassbesök från övriga skolor i Alftaområdet.
- Edsbyns bibliotek tar emot klassbesök från skolorna i Edsbyområdet.
- Folkbiblioteken i Alfta och Edsbyn ombesörjer inköp av litteratur till skolbiblioteken på F-6-skolorna i Knåda, Lillbo, Roteberg, Runemo och Viksjöfors.
- Folkbiblioteket har en rådgivande funktion och hjälper till med bokgallring och planering av böckernas uppställning i skolbiblioteken.
- Folkbiblioteket erbjuder förskolorna ett brett utbud av litteratur i olika genrer och på många olika språk samt erbjuder barnen i förskolan läsfrämjande aktiviteter.
- Samverka i läs- och språkprojekt och fungera som stöd i förskolans och grundskolans läs- och språkstimulerande arbete genom att t.ex. erbjuda bokprat och anordna författarbesök.
- Erbjuder visningar av folkbiblioteken i samband med skolornas besök.
- Förmedla Legimus, en tjänst som möjliggör nedladdning av talböcker för personer med läsnedsättning.
- Årligen revidera kommunens läsfrämjandeplan.

Skolans/förskolans åtagande är att:

- Delta i arbetet med att ta fram läsfrämjandeplan.
- Samverka i läs- och språkprojekt.
- Barnen under sin tid i förskolan introduceras till folkbiblioteket.
- Varje klass besöker folkbiblioteket minst en gång per läsår.

Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för framtagandet av biblioteksplan för skolbiblioteksverksamheten.